

Aan blanken overgeleverd***De vanzelfsprekendheid van slavernij***

Van de twaalf jaren die Solomon Northup in slavernij werd gehouden, was hij ongeveer een jaar in het bezit van William Ford, een rijke predikant die bekend stond als een nobel en oprecht mens: 'Het is een feit, zo heb ik geregeld gezien, dat zij die hun slaven het welwillendst behandelden, met de grootste hoeveelheid werk werden beloond. Dit weet ik uit eigen ervaring. Het was een genot meester Ford te verrassen door op een dag meer te werken dan verplicht was, terwijl bij andere meesters de zweep van de opzichter de enige drijfveer was.'

In het boek dat Northup schreef over zijn slavenjaren wil hij wel toegeven dat Ford blind was 'voor het feit dat het beginsel van de slavernij inherent verkeerd is', maar die verblindings werd veroorzaakt door het gangbare wereldbeeld in de omgeving van hem en zijn voorvaders. 'Nooit twijfelde hij eraan dat de ene mens het morele recht had om de ander als ondergeschikte te houden'. Met deze opvatting werd Northup in zijn verdere slavenbestaan veel hardhandiger geconfronteerd, zoals hij later gedetailleerd beschreef. In de film die in 2013 naar zijn boek gemaakt is, sijpelt de vanzelfsprekendheid van de slavernij in het Zuiden van de Verenigde Staten door vrijwel elke scène.

Solomon Northup leefde als vrije zwarte man in het stadje Saratoga Springs in de staat New York. Zijn vader was slaaf geweest van de familie Northup en bij testament vrijgelaten (met medeneming van de achternaam van zijn meester). Hij verdiende zijn geld met los timmerwerk en vioolspelen, zijn vrouw met koken in een restaurant. Het echtpaar en hun drie kinderen leidden een tamelijk comfortabel bestaan. Op een ochtend in maart 1841 werd Northup door twee mannen verleid mee te gaan naar Washington, om hen muzikaal te begeleiden bij hun goocheloptredens. Tijdens die reis werd hij waarschijnlijk gedrogeerd, waarna hij zichzelf geketend terugvond in een kelder.

Daar begon voor hem de hel op aarde: de kelder bleek een slavendepot, waarvandaan hij met andere slaven naar Louisiana werd gebracht. Onder hen waren een vrouw met haar twee kinderen, die onder het voorwendsel van vrijlating aan de slavenhandelaar waren verkocht. Hij leerde (na de eerste geseling) snel zijn mond te houden over zijn vrije verleden. In New Orleans bleek hem tot zijn verontwaardiging de slavennaam Platt te zijn toebedeeld. Bij een verkoping kwam Northup in het bezit van William Ford.

Ford toonde waardering voor Northups intelligentie en vaardigheden en gaf hem op zijn plantage aan de Bayou Boeuf het betere timmerwerk te doen. Northup beschrijft zijn tijd bij hem als idyllisch en de man zelf met diepe verering. Ford raakte echter in de schulden en moest Northup verkopen aan John Tibeats, een 'onbenul met een wraakzuchtige inborst' die als timmerman voor Ford werkte. De redeloze uitbuiting die hij daar onderging, liep uit op een worsteling waar Northup, de sterkere van de twee, bijna voor werd opgehangen. In de brandende zon, geboeid en met het touw om zijn nek, moest hij wachten tot Ford hem tegen zonsondergang kwam redden: niemand durfde hem te helpen. Northup haalt op deze plaats in zijn boek cynisch de discussie rond de afschaffing van de slavernij aan: 'laat ik het erop houden dat ik die hele dag lang nooit, zelfs niet eenmaal, tot de conclusie kwam dat de slaaf van het Zuiden, gevoed, gekleed, geslagen en beschermd door zijn meester, gelukkiger is dan de vrije kleurling van het Noorden'. Later legde hij bij een ontsnappingspoging kilometers af door de dichtbegroeide, levensgevaarlijke moerassen van de Bayou Boeuf, op de vlucht voor Tibeats' honden. En weer was het Ford die zich over hem ontfermde.

Tibeats verkocht Northup aan Edwin Epps, in wiens bezit hij zou blijven tot hij tien jaar later bevrijd werd. Epps was een primitieve dronkenlap, die genoot van het afranselen van zijn slaven en zijn favoriete slavin Patsey regelmatig verkrachtte. Dit tot ongenoegen van zijn echtgenote, die haar even regelmatig liet geselen. Northup geeft een gedetailleerde beschrijving van het leven op de katoenplantage: het slaveneten (mais en spek, 's avonds laat zelf te bereiden), het katoenplukken (gevolgd door zweepslagen bij te weinig oogst), de

lange werkdagen (vaak gevolgd door een halve nacht verplicht dansen met de meester). De redding kwam in de persoon van een blanke timmerman, Bass, die zich openlijk tegen de slavernij keerde. Northup vertrouwde hem zijn geschiedenis toe. Bass schreef brieven naar Northups oude vrienden, waarna een afstammeling van zijn vaders eigenaar, Henry Northup, hem persoonlijk kwam ophalen.

Vanaf 1854 reisde hij rond met zijn boek om lezingen voor abolitionisten te geven. Hij probeerde zijn ontvoerders en eerste handelaar voor het gerecht te brengen, maar uiteindelijk werd niemand gestraft. De slavenhandelaar ging vrijuit, omdat in Washington D.C. een zwarte man niet mocht getuigen tegen een blanke; de ontvoerders werden in de staat New York gearresteerd, maar de rechtszaak werd na lang rekken naar Washington D.C. verplaatst en geseponeerd. Northups laatste levensteken dateert van 1857. Het is nooit duidelijk geworden onder welke omstandigheden en wanneer hij overleed. Zijn boek werd een bestseller - ook onder de slavenhouders aan de Bayou Boeuf! - en raakte na de Burgeroorlog in de vergetelheid, om pas in 1968 te worden herontdekt. In 1984 werd een eerste (televisie-)film van het verhaal gemaakt, *Solomon Northups Odyssee*.

De film uit 2013 volgt het boek tamelijk trouw (al is het verhaal sterk ingekort) en is zeer aangrijpend. Het beeld dat hier van de slavernij wordt geschetst is vooral schokkend omdat de kijker er voortdurend van doordrongen wordt dat Northup een uitzondering is. Hij komt terecht tussen mensen voor wie geen ontsnapping mogelijk is uit het meedogenloze systeem, en laat ze daar ook weer achter.

Hoe integer ook, uit de film blijkt vooral de 21e eeuwse verontwaardiging over het (in dit geval) Amerikaanse slavernijverleden. Daar is natuurlijk niets mis mee, maar het levert wel bijzondere interpretaties van het oorspronkelijke verhaal op. De keuze voor de wreedste scènes uit Northups omvangrijke boek doet ook iets met de personages. Northup is in het boek sterk, vindingrijk en mondig; als vaardig timmerman en goed violist blijven hem de ergste martelingen en het zwaarste werk meestal bespaard. Hij geldt als zeer waardevol en haalt daar de moed vandaan om voor zichzelf en anderen op te komen. In de film is zijn personage, hoe krachtig gebouwd en charismatisch ook, veel minder assertief en veel meer slachtoffer van de grillen van zijn meesters. Zijn houding straalt al snel nederigheid, conformisme en gehoorzaamheid uit. Na de eerste mislukte poging stuurt hij geen berichten naar het Noorden meer, ontsnappen probeert hij slechts enkele meters. De echte Northup was voortdurend bezig met zijn verloren vrijheid en stuurde meer dan één brief.

De contrasten tussen Noord en Zuid worden vet aangezet: in Saratoga Springs is Northup een geliefd lid van de gemeenschap, welvarend en ontwikkeld, in een groot huis met een mooie vrouw en twee kinderen. Er zijn voldoende aanwijzingen dat zwarten in werkelijkheid in het Noorden nog lang niet voor vol werden aangezien. Northup en echtgenote kregen nergens een volwaardige baan en zochten voortdurend los werk; na zijn bevrijding kreeg Northup bij justitie geen poot aan de grond. Wel werd onmiddellijk grondig uitgezocht of zijn verhaal klopte en hij zijn ontvoering niet in scène had gezet - om eraan te verdienen. Het hele gezin is overigens, net als in de film *Lincoln* gebeurde, donkerder gemaakt dan het in werkelijkheid was: Northups moeder was een 'quarterone' (driekwart blank) en zijn vrouw Anne had ook blank en Indiaans bloed.

De nadruk op zwart slachtofferschap begint al op de boot naar New Orleans. In de film probeert een van de mannen de vrouw tegen verkrachting door een blanke te beschermen en wordt doodgestoken. In het boek sterft hij aan de pokken (een paar dagen later worden ook Northup en de anderen doodziek en opgenomen in een ziekenhuis).

William Ford wordt getoond als een man zonder ruggengraat, die wel goed wil doen, maar niet kan doorpakken. Hij koopt naast 'Platt' ook Eliza, de moeder van twee kinderen. Haar zoontje is al weggevoerd en ze smeekt Ford haar halfbloed dochtertje bij haar te laten. Ford aarzelt, biedt tenslotte aan haar te kopen, en geeft snel op als de handelaar haar wil houden tot ze als volgroeide, lichtgetinte schoonheid meer geld opbrengt. Ford houdt zich doof voor Eliza's jammerklachten, al is de spanning zichtbaar in zijn houding. Eenmaal op zijn plantage maakt hij zwakke excuses over de jammerende slavin tegen zijn vrouw, die haar troostend toevoegt dat ze haar kinderen wel snel zal vergeten. Als Eliza maar blijft weklagen en nauwelijks kan werken, is de meesteres haar zat en verdwijnt ze op een dag spoorloos. De

echte Eliza werd inderdaad verkocht en kwijnde op een andere plantage weg met een gebroken hart. Als Northup na zijn bijna-lynching meer dood dan levend in het grote huis ligt, vertelt Ford hem dat hij hem heeft verkocht aan Epps, die bekend staat als 'slavenbreker', omdat hij hem niet tegen (zijn ondergeschikte!) Tibeats kan beschermen.

De vertolking van Ford in de film riep heftige reacties op onder diens nakomelingen, nog altijd woonachtig in hetzelfde gebied, waar men nog steeds twijfelt aan de talloze verhalen van willekeur, wreedheid en ellende op de plantages. Zij willen zich Ford herinneren als de nobelste onder de slavenhouders, zoals ook Northup hem beschrijft. Toch past Ford waarschijnlijk goed in een plaats en tijd waarin slaven houden legaal was en goed te combineren met een zwak karakter. Dat hij zijn slaven goed behandelde, is ook te verklaren uit angst en berekening; vlak voor Northup zijn eigendom werd, was op een naburige plantage een slavenhouder door zijn 'beesten' vermoord.

De film bevat een scène die niet expliciet in het boek staat, maar prima past bij het slachtofferschap van de slaven: de mooie Patsey vraagt na de zoveelste verkrachting aan Northup of hij haar wil doden en haar lichaam in het moeras wil dumpen. Hij weigert geschokt. Deze Patsey is een weerloze, diep ellendige, depressieve vrouw, terwijl Northup haar beschrijft als veerkrachtig en sterk en ondanks alles opgewekt. In het boek lijkt het of de jaloerse meesteres aan Northup vraagt Patsey te doden en te dumpen, een interpretatieverschil van één zin. Zowel in de film als in het boek is mevrouw Epps overigens een vrouw die verscheurd wordt tussen haar natuurlijke vriendelijkheid en de wijze waarop men slaven diende te beschouwen en behandelen.

Als in de 21e eeuw nog moet worden betoogd dat op de onmenselijkheid van de slavernij niets valt af te dingen, is deze film - prachtig gemaakt en vol goede acteurs - daar ruimschoots in geslaagd. Blanken geloven nog graag in de nobele meester die slechts uit noodzaak slaven hield. In de persoon van Ford kantelt dat beeld. De dagelijkse keiharde praktijk die Northup beschrijft en die de film onverbloemd toont, maakt korte metten met het idee dat er sprake was van 'uitwassen'.

Na de laatste Oscaruitreiking, waar de film *Selma* over die andere zwarte held (M.L. King) buiten de prijzen viel, is wel gemopperd dat Amerikanen alleen het beeld accepteren van de dociele zwarte die door blanken wordt gered. Ook Northup wordt door blanken gered; maar het verhaal maakt voldoende duidelijk dat wie eenmaal slaaf was, hoe sterk of koppig ook, werkelijk volkomen aan blanken was overgeleverd.

Bruikbare scènes:

Eigenlijk komt het verhaal alleen echt tot zijn recht als de gehele film wordt bekeken, maar memorabele scènes (bijvoorbeeld over Northups overlevingskunst) zijn de volgende:

- (12.20) Northup wordt wakker in het slavendepot en onmiddellijk blijkt de totale uitzichtloosheid van zijn toestand. Van vrij man tot slaaf in vijf minuten.
- (27.28–31.30) De verkoping, waar Northup en Eliza over gaan in de handen van Ford. Schrijnende beelden van de totale vernedering van de 'koopwaar' en de scheiding van Eliza van haar kinderen.
- (37.55-40.00) Een discussie tussen Eliza en Northup over hun situatie; komt niet voor in het boek en lijkt een statement van de filmmaker. Wel verhelderend.
- (40.30-52.10) De volkomen onredelijke ruzie tussen Tibeats en Northup, gevolgd door de bijna-lynching en de halfslachtige reacties van Ford.
- (53.45-59.07) Edwin Epps weegt de katoen, prijst Patsey, laat de anderen geselen en dwingt zijn slaven te dansen.
- (1.25.06-1.34.00) Northup ontmoet de blanke 'slaaf' Armsby, vraagt hem een brief te posten en wordt verraden. Hij kletst zich eruit.
- (1.41.00-1.49.14) Heel heftig, pas op: Patsey verweert zich tegen de verdenking van Epps en moet daarvoor boeten. Mrs. Epps moedigt aan.
- (vanaf 1.55.20) Northup krijgt zijn vrijheid terug; maar hier wordt ook pijnlijk duidelijk dat ontsnapping voor al die anderen onbereikbaar is.

Documenten over Northup en foto's van het gebied waar het verhaal zich afspeelt:
<http://twelveyearsaslave.org/extras/>

Het huis van Edwin Epps dat in de film door Bass en Northup wordt gebouwd staat nu op de campus van Louisiana State University. Verder lezen:
<http://www.common-place.org/vol-14/no-02/mitchell/#.VRbFfXwtGM8>

De afstammelingen van William Ford zijn het niet eens met de weergave van hun voorouder in de film:
<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2545950/Hollywood-villain-No-slave-owner-great-grandfather-model-morality-Astonishing-claim-family-outraged-Benedict-Cumberbatch-portrayal-hit-film-12-Years-A-Slave.html>

Vergelijkingen tussen de feiten en de film:
<http://www.historyvshollywood.com/reelfaces/12-years-a-slave.php>